

LAO-TZÛ VE KİTABI (TAO TÊ CHING) HAKKINDA YENİ BİR ESER

R.B. Blakney: The Way of Life (Lao Tzû)
New York, 1955, Şubat. 134 s.

Dr. MUHADDERE N. ÖZERDİM

Sinoloji Doçenti

Son yıllarda Amerika'da felsefî kitapların pek fazla yayınlandığını görüyoruz. Bunlar arasında bilhassa Lao-tzu ve Konfüçyüs yer almaktadır¹. Lao-tzu'nun yegâne eseri olan ve Çin klâsiklerinin en eskisi sayılan Tao Tê Ching anlaşılması en güç olan bir kitaptır. Bu yüzden Sinologlar için daimî bir münakaşa konusu olmakta devam etmektedir. Muhtelif yabancı dillerde olmak üzere yüz kadar tercümesi vardır. Bunlar birbirine benzememektedir. Bu durum Çinliler için de aynidir. Çince tefsirler de birbirinden çok başkadır².

Bu kitabın en yeni tercümesi Çin'de uzun müddet kalmış ve misyonerlik etmiş olan R.B. Blakney tarafından yapılmıştır. Bu tercümenin de diğerlerinden çok başka olduğunu görüyoruz. Biz burada, daha ziyade kendi tercümemize dayanarak bu kitap hakkındaki fikirlerimizi söyleyeceğiz³.

Esasen kendi tercümemizi yaparken elimizde mevcut yabancı tercümeleri ve Çince tefsirleri görmüş ve incelemiştik. Bunlardan faydalanmakla beraber daha ziyade kendi anlayışımıza dayandık.

Lao-tzu ve Konfüçyüs'ün felsefesi, Çin felsefesinin iki esaslı ceryanıdır. Fakat teori bakımından birbirinden çok uzak iki sistemdir. Konfüçyanizm sosyal bir nizamdır ve beşerî münasebetlerden ve kültürden bahseder. Taoizm ise tabiat ve iç âlemden, sezgiden bahseder. Konfüçyüs, pozitivist, Lao ise mistik bir filozoftur. Fakat onun, aynı zamanda, Kitabında ahlâkın en yüksek noktasını, devletçiliğin en eksiksiz prensiplerini ve cemiyetin saadet ve refahı için gereken esasları da belirtmiş olduğunu görüyoruz.

Lao-tzu'nun felsefesinde kullandığı "Tao" anlamı, Çin felsefesinin en önemli bir terimidir. Biz bunu iki mânada ele alıyoruz.: 1 - aslı mânasına göre: Yol, gerçek, usul ve insanların takibetmesi gereken en doğru yol. 2 - Mecazî mânasına göre: Kâinatın başlangıcı ve "Allah" demektir.

¹ Konfüçyüs için en yeni kitap: James R. Ware: The sayings of Confucius. 1955. Kasım.

² J. Legge: The Work of Laotse: Hongkong 1861. J. J. L. Duyvendek: Tau-Te-Tsjing, Arnhem, 1942. Witter Bynner: J. R. Wilhelm: Lao-tse Tao Tê Kung, Genève, 1923. The Way of Life, New York 1944. Lin Yutang: The Wisdom of Laotse. New York, 1948.

³ Bak. Muhaddere Özerdim: Lao-tzu. Taoizm (Tao Té Ching), Ankara, 1946.

Diğer önemli terim ise "Te" yani, fazilet, kemâl, kudret ve daima Tao'yu takibeden bir varlık ve Tao'nun insandaki tezahürüdür.

Bay Blakney tercümesinin ön sözünde "Tao"yu şu şekilde gösteriyor: "The Way, path, a road by which people travel, the way of nature, and the way of ultimate Reality" Aynı zamanda orta çağ görüşüne göre: "Godhead, Godness, ve, a preface to God (s. 37-38)."

Diğer terim "Te"yi de: "Virtue, Character, influence, moral force" olarak gösteriyor (s. 18).

Bu iki terimden başka Lao-tzu kitabında "wu-wei" (bir şey yapmamak, hareketsiz kalmak) anlamına da fazlasiyel yer veriyor. Ahlâkî bir prensipten başka bir şey olmayan bu "Wu-wei" insanlar tarafından çok yanlış anlaşılmiş ve yanlış tefsirler yüzündendir ki, Taoizm cephesini değiştirerek, sihirbazların ve kâhinlerin meşgul olacağı bir mezhep haline girmiştir. Halbuki metafizik mânalarıyla birlikte devleti ve cemiyeti içine alan bu mezhep, bugün bile insanlığın geçirdiği krizlere karşı koyacak ve hal çareleri bulacak prensipleri içine almaktadır.

Bay Blakney, "Wu-wei'yi", "wei-wu-wei" olarak ele alıyor. Ve tam mânasiyle tercüme edilemeyeceğini, fakat kaba taslak olarak, "Wei-wu-wei"yin, "To do without nothing, to act without action" şeklinde olabileceğini, yani, tabiata uygun olarak hareket etmek..." mânasını içine aldığını ileri sürüyor (s.39).

Bay Blakney, yine ön sözünde bu üç önemli terimden başka diğer bazı terimleri de izah ediyor (s. 40-42) ve Taoizmle ilgili bilgiler veriyor ve biraz da Konfüçyanizm'den bahsediyor (s.13-19). Biz bu bilgiyi metinleri daha iyi anlamak bakımından faydalı bulduk.

Yukarıda bahsi geçen iki terimden adını alan, yani Tao Tê Ching olarak bilinen bu kitabın başlığı tam olarak tercüme edilemiyor. "Yol ve Fazilet kitabı (Ching, klasik kitaplara verilen ad) şeklinde de tercüme edilebiliyorsa da biz olduğu gibi almağı uygun bulduk. Bay Blakney ise "The way of life" şeklinde tercümenin daha derli toplu bir başlık olacağını ileri sürüyor.

Tao Tê Ching 81 bölümden ibarettir. Bazı çince metinler, bu bölümlerin başlıklarını da veriyor. Bay Blakney "Lao Chien Lao"ın metninden faydalandığını söylüyor (ön söz -3). Tercümesinde bu bölümlerin başlıksız olarak yapıldığını görüyoruz. Biz ise Ho-shang Kung'un (Han devrinde yaşamış) çince metninden faydalandık ve tercümemizi onun tertiplelediği sıraya göre yaptık.

Biz burada, bütün metinleri değil, fakat tercümemize hiç uymayan bölümleri ele aldık ve inceledik.

Metin 1 (Blakney. s. 53):

Yollar vardır, fakat "Way" belli değildir.

İsimleri vardır, fakat kelimelerde vasıflar yoktur (tabiatı isimlendirmez):

İsimsizlik kâinatın menşeidir

Fakat şeylerin (yaratıkların) bir anası ve onun da bir adı vardır.

Sır arzularla bulutlanmayan

Gözlerin nufuzunu bekler;

Arzularına bağlı olanlar

Yalnız o şeyin dışını görürler.

Bu ikisi çift gelir,

Fakat adları başkadır.

Bütün derin olan şeyler,

Bu başka şeylerin en derini olarak kabul edilir.

Dünyanın esasının kapısıdır.

Bay Blakney, aşağıda, bu metni daha geniş olarak izah ediyor.

Bizim tercümemiz nesir halindedir. Bay Blakney ise manzum şekilde yapmıştır.

Türkçe tercümesi (s.3.):

“Cisimleşen Tao”

“Hayal edilen Tao ebedî Tao değildir. İsimlendirilen kavramlar ebe-
ebedî isimler değildir. İsmi olmayanlar yerin ve göğün (dünyanın) baş-
langıcıdır. İsmi olanlar yaratıkların anasıdır.

“Biz daima isteksiz olduğumuz zaman sırlara vakıf oluruz. Daima
arzulu olduğumuzda onun ancak bir kısmını görebiliriz. Bu ikisi
aynı yerden çıkar, fakat başka başka kavramlar alır. Bunların ikisine sır
denir. Sır olan yer bütün tabiat üstü olan varlıkların çıktığı kapıdır.”

Metin 9 (Blakney 5 satır. s. 61):

İstedığın her şeyi elde ederken

Yapabildiğin zaman, ona bir son vermekten

Daha iyi bir şey olamaz.

Plân yaparken titiz ol

Fakat yine bunu uzun zaman muhafaza edemeyeceksin.

Türkçe Tercemesi (s. 6):

“Kendini selâmete götürmek”

“Bir şeyi boş bırakmak, onu dolu taşımaktan daha iyidir. Eğer en
ince bir noktayı ihmal edersek, onu uzun zaman muhafaza edemeyiz.”

Lao-tzu burada, “başarılarımızda “doluluğun (tamamiyet- kemal)”
“Tao” ya uygun olmadığını anlatmak istemiştir.

Metin 10 (Blakney s. 62):

Bir’i tutarak hayvani ruhunu idare edebilir, ve bundan kendini ayır-
mıyabilir misin?

Nefesini birçok nefesinin heflifiği kadar kısabilir misin?

Mistik görünüşünü lekesiz oluncaya kadar temizliyebilir misin?

Bütün halkı sevebilir ve tanımadan memleketi idare edebilir misin?

Bir dişi olabilir ve faaliyetsiz olarak göğün kapılarını açıp kapayabilir mi?

Bir şeye karışmadan, dünyanın dört köşesini kafanda aydınlatabilir misin?
Onları canlandırıyor ve besliyor,
Onları canlandırıyor, fakat elde etmiyor.
Faaliyete geç ve bağımsız ol;
Baş ol fakat efendi (Lord) olma:
Bu mistik fazileti tarif eder.

Türkçe tercümesi (s. 7) :

“Yapabilmek”

“İnsanların ve hayvanların ruhları birbirine sıkıca bağlı olduğu zaman onları ayırmak imkân yoktur. Bir insan kendini “Chi”ye hasrederse, o zaman saf bir çocuk gibi temiz ve nazik olur⁴. Karanlık ortadan kalkarsa, hiçbir zaman yanılma ve kusurlar olmaz. Halkı idare etmek hiçbir şey bilmeden de olur. Semanın kapılarını açmak ve kapamak için bir dişiye ihtiyaç yoktur⁵. Akıl ve zekâ ile bir şeye nüfuz edebilmek için bir şey bilmeğe (öğrenmeğe) lüzum yoktur.

“Tao onları meydana getiriyor ve besliyor. Onları meydana getiriyor, fakat güvenemiyor. Hepsini yetiştiriyor, fakat hâkim olamıyor. İşte buna karanlık (esrarengiz) Tao denir.”

Esasında bu bölüm, anlaşılması ve tercüme edilmesi en zor bölümlerden biridir. Burada, bir kimse Tao’yı elde ederken ne gibi başarılar kazandığını ve yaptığı şeylerden gurur duymadığını gösteriyor. Ve “Tao”nın idaresi altında kendisi ve başkaları için neler yapabileceğini açıklıyor. İnsanlar “Chi” ile “Taoistik” mükemmelliğe erişir ve akıl ile hayvanî hislerini birbirinden ayırabilir ve insanları gayret sarfetmeden idare edebilir. Çocuk ise masumiyetin senbolüdür.

Metin 15 (Blakney 1’inci bent. s. 67):

Eski zamanların üstün üstadları,
Mahir, esrarengiz, mistik, zeki,
Ve zamanlarına göre pek fazla derin idiler.
Anlaşılmadıkları içindir ki,
Nasıl göründüklerini anlatmak daha iyidir.

Türkçe metin (s. 9-10):

“Meydana çıkan Tê”

⁴ Chi (teneffüs-ruh) : Çin kozmogonisinde hayatî bir prensip olarak gösterilir. Bunu Taoistler daha geniş mânada kullanmışlardır. Chi, havada mevcut olan bir şeydir. İnsan havayı ne kadar çok teneffüs ederse, o kadar bir kuvvet kazanmış olur. Bu kuvvet sayesinde insan kendisini Tao’ya, has bir mükemmelliğe götürür. Kendisini her türlü fenalıklardan korur, hiçbir şey yapmadan memleketi idare eder.

⁵ “Tabiat bütün varlıkları meydana getiriyor. Bunun için dişi ile erkeğin birleşmesine lüzum yoktur” şeklinde tefsir edilebilir.

“Eski zamanların kudretli bilginleri, az bir esrarla “Tao”ya nüfuz edebiliyorlardı. Onlar bilgilerinde derin oldukları için anlaşılmaıazlar. Anlaşılmaıadıkları için, onların dış görünüşlerini tarif etmek mecburiyetindeyiz.”

Metin 17 (Blakney s. 69) :

En yüksek olanına gelince,
Halk O'nun orada olduğunu bilir;
O'nun vekili aızleştirilmiş ve methedilmiştir;
Üçüncüsünden korkmuşlardır;
Dördüncüsünü hakir görürler ve zem ederler.
Eğer siz halka kâfi derecede itimat etmezseniz.
Onlardan bazıları asla size itimat etmezler.
O uzaktadır, konuşması sanki
satın alınmıyacak kadar kıymetlendirilmiştir;
Fakat bir kere onun işleri (plânı) tamamlanınca,
Halk, “tabîî biz onu kendimiz yaptık!”
Demek istiyecektir.

Bay Blakney burada, “Hiçarşı bir hükümetten, halk için sade bir addan ibaret olan kiralından ve halkın korktuğu hükümetin büyüklerinden” bahsedildiğini açıklıyor.

Türkçe metin (s. 11) :

“Bozulmamış tesirler”

“En olgunu (yükseği) ve en aşağısı onun ((hükümdarın) varlığını biliyor. Her ikisi de onu sever ve onu takdir eder. İkisi de evvelâ ondan korkar, sonra nefret eder. Bu sadakat kâfi değildir!

“Onun kıymetli sözlerine önem veriyorlar, fakat işleri tamamladığı ve yaptıkları işlerde başarı kazandıkları zaman, hepsi (halk) “biz hürüz” diyorlar.”

“Bozulmamış tesirler”, “Tao”nın hükümet işlerindeki tesirini anlatmış oluyor.

Metin 19 (Blakney s. 71) :

Akıllı insanları bırak!
Bilginleri terk et!
O zaman halk yüz defa faydalanacak.
Nazik ve doğru insanları da uzaklaştır!
Ve bırak halk fazilet (grace) evine dönsün.
Sanatçıları kökünden at,
Faydacıları yok et!
Ve hırsızlar, haydutlar
Yağma etmeğe gelmiyeceklerdir.
Eğer bu üçü kafa ve kalbi
Yeter derecede tatmin etmeği sağlamazsa

O zaman, daha açık olarak, bırak
Gösterişsiz yolları içine alan,
Hayatın görünür bir sadeliği,
Az bir benciliği
Ve gıpta edici bir fakirliği olsun.

Bay Blakney bu bölümü, "Chou'ların son devirlerinde memlekette karışıklık yaratan teorilere sahip bilgilerin ortadan kaldırılmasının gerektiği ve yalnız halkın iyiliğine ve bilgisine güvenilmesinin doğru olacağı" şeklinde izah etmek istemiştir..

Türkçe metin (s. 11-12):

"Bozulmamış tesirlere dönüş"

"Eğer akıl ve zekâmızdan fedakârlık edersek, bu halk için yüz defa iyi olur. İyiliği bırakır, dürüstlüğü bir kenara atarsak, halk nazik ve iyi olur. Bilgimizden vaz geçer, faydayı düşünmezsek, hırsız ve katiller olmaz. Bu üçünün kültür için kâfi olmadığını zannederler. Bu sebeple, onlara ait olan bir şeye sahip oluyorlar, basit olan şeyleri görüyorlar, saf olanları alıyorlar, benciliği ve hırsı azaltıyorlar."

Burada, "bozulmamış tesirlere dönüş"le, Tao'nun sadeliğine dönmeği ve bu şekilde ahlâki prensiplerin gelişeceği ve ona dayanan hükûmetin iyi yolda hareket edeceği"ni belirtilmiş oluyor.

Metin 35 (Blakney s. 88. 1'inci bent):

Bir kere şekilsiz olarak büyük "Form"u elde edince,
Korkulacak bir kötülük olmadan
Sükûnet, sulh ve rahathlıkla,
İstedığın yerde dolaşırsın.

Türkçe metin (s.21):

İtimat edilen Tê"

"Büyük Adamlar, Tao'yı muhafaza ettikleri zaman, herkes onlara tabi olacaktır. O, takibeldildiği zaman büyük zararlar görülmez. Bilakis sulh ve sükûnete erişilir."

Metnin başlığı her ne kadar Tê'dan bahsediyorsada, asılı tamamıyla Tao'nun büyüklüğünü, kudretini anlatıyor. Asıl metindeki "Ta-hsiang'ı; Büyük-imağ'ı (Tao'nun imajı)", biz sadece "Tao" olarak kullandık.

Metin 50 (Blakney s. 103. 1'inci bent):

Hayatı terk ederek ölüme giderler:
13 aza canlı bir vücut teşkil eder,
Bir ceset de yine 13 azaya sahiptir:
Bir insanın hayattan ölüme geçiş noktası 13 dür.
Bu neden böyledir?
Çünkü onun hayatı tarzı
Çok ağırdır (büyüktür).

Bay Blakney, bu bendi şu şekilde izah ediyor: "Bir insan, ölümün gelebileceği 13 esaslı canlı organa sahiptir. Eskilere göre bu, 4'ü kol ve bacaklar, 9'u da dıştaki oyuklardır. Bu tehlikeli noktalar insanın iradesini yaşamağa doğru götürür. Büyük Adamlar için bir tehlike yoktur, çünkü O, Tao ile yaşar."

Türkçe tercümesi (s. 28):

"Hayata kıymet vermek"

"İnsanlar doğarlar, yaşarlar, sonra da ölürler. Yaşayanlar onda üçtür. Ölenler yine onda üçtür. Demek ki insanların yaşama sahası ölüm sahasının onda üçüdür. Bu neden böyledir? Çünkü onların bütün gayretleri hayatı uzun zaman devam ettirmek içindir."

Burada, Tao, ölüme ve yokluğa karşı bir çare olarak ele alınıyor ve hayata kıymet vermek, Tao'ya kıymet vermek demektir.

Metin 53 (Blakney s. 106. 3 satır) :

Kudretli Yolda (way) yürüdüğüm zaman,
Bırak, ancak en azını bileyim,
Böylece, sadece yolu terk etmekten korkacağım.

Türkçe metin (s. 29):

"Delilleri çoğaltmak"

"Ben çok fazla bilgi sahibi olsaydım, büyük Tao'yı takibederdim. Fakat böyle bir harekette bulunmak bana korku veriyor."

Metin 54 (Blakney s. 107. 1'inci bent):

Yol üzerinde (way) kuvvetli (sebatla) dur: Kimse seni söküp atamaz;
Onu iyi tut, hiç kimse seni uzaklaştıramaz;
Çocuklarının çocukları, evindeki Altarda
Atalarına sadakatla hizmette bulunacaklardır.

Türkçe metin (s. 30):

"Tanzim ve gözlem"

"Memleketi iyi surette idare edenler, yolsuzluk yapmazlar. İyi surette tutmasını bilenler, bırakmazlar. Atalarına kurban veren çocuklar bunu hayatlarının sonuna kadar devam ettirirler."

"Burada, "memleketi iyi idare edenler"den Tao vasıtasıyla idare edenler,, demek olduğunu anlıyoruz.

Metin 61 (Blakney s. 114. 4 satır):

Büyük bir memleket
Derelerin akıp gittiği bir yerdir.
O bir toplanma yeri
Ve dünyanın dışıdır:

Bay Blakney bu satırları şu şekilde tefsir ediyor: "Büyük bir memleketin bir çok halklar için yeri vardır ve herkes oraya, nehirlerin okyanusa

aktığı gibi gelir. Burası, arzu edici ve kabul edici ve sonra erkeğe galebe çalıcı bir kadın gibidir.”

Türkçe metin (s. 33-34):

“Mütevazi Tê”

“Büyük memleketler kendilerini daima aşağı derecede tutarlarsa, dünyanın birleşme noktası dünyanın dışı olurlar.”

Metin 62 (s. 115. 1'inci bent):

Evdeki tapınağın ilâhları gibi,

“Way,, ve onun esrarı

Maddi şeylerin dünyasında bekler:

İyi insanların hazinesi,

Fenaların sığınağıdır.

Bay Blakney bu kısmı şu şekilde izah ediyor: “Bu şiir, günahları af etmenin önemi üzerinde duruyor. Fenaları cezalandırmak zamanı boşa sarfetmektir. Onlar akıllı insanlar ve kırıllar tarafından affedilsinler. “Way,, bunu ister. Günahlar af edildiği zaman şeref kazanır. Kırılların tabileri bunun “way,, olduğunu anlayacaklardır.”

Türkçe tercümesi (s.s.34):

“Tao yapmak”

“Tao bütün varlıkların dayandığı yerdir. İyi insanların nimetidir. Fena insanların sığındığı yerdir.”

Metin 67 (Blakney s. 120. 1 inci bent):

Her yerde, bizim doktrinimiz “way,,,

Nefret edilecek bir budalalığa çok benzer derler;

Fakat onun kendi büyüklüğü

Neden böyle renksizliğin (pale) dışında olduğunu açıklar.

Eğer o sadece doğru olsaydı, o zaman

Küçük ve önemsiz görünürdü!

Bay Blakney, bu metnin kendilerine daima hücumda bulunan Konfücyanistler için olduğunu ileri sürüyor.

Türkçe tercümesi (s. 37):

“Üç Hazine”

“Dünyada herkes benim büyüklüğüm değersiz görünür der. Ben büyük olduğum için değersiz görünüyorum. Eeğr uzun zaman böyle kendimi değersiz göstermezsem o (Tao) küçülür.”

Burada, “Üç hazine” daha sonraki paragraf ile ilgilidir. Sonra, Lao-tzu “benim büyüklüğüm” tâbirinden “kendi fazilerini” kastetmiş oluyor.

Metin 78 (Blakney s. 131. 1'inci bent):

Sulardan daha zayıf bir şey yoktur,

Fakat sert bir şeye hücum ettiği

Veyahut mukavemet ettiği zaman, ona hiçbir şey karşı gelemez,

Ve hiçbir şey onun yolunu değiştiremez.

Türkçe tercümesi (s. 42):

“İnandırmak”

“Dünyada sulardan daha yumuşak ve zayıf bir şey yoktur. Kuvvetli ve sağlam olan şeylere karşı galebe çalmak için bilgiden daha zafer kazandırıcı bir şey yoktur. O hiçbir zaman değiştirilmez.”

Burada “Su” kelimesi, Lao-tzu’nun “Tao” için kullandığı bir senboldür.

Metin 79 (Blakneys. 132. 1’inci bent):

Bu yatıştırma, muhakkak surette
Diğer incinmelere sebebiyet verirken
Küçümsenemeyecek kadar büyük bir acıyı yatıştırmanın
İyi olabileceğini nasıl düşünebilirsiniz?

Türkçe tercümesi (s.43):

“Bir vazifeyi üzerine almak”

“Büyük bir düşmanlıktan sonra, bir uzlaşma olursa, yine o düşmanlıktan eser kalır. Bu başkaları için nasıl iyi bir şey olarak kabul edilir? ”

Metin 80 (Blakney s. 133. 9 satır):

İdeal bir memleket küçüktür
Halkı da pek azdır,
Aletlerin 10 defa
Veya 100 misli çok olduğu yerde
Onları kullanmazlar;
Halkın mütemadiyen
Öldüğü yerlerden
Asla muhaceret etmezler;
Bay Blakney bu bölümün, “ideal bir cumhuriyet hükümetini, yeri olmayan bir memleketi (Utopia) anlatmak” istediğini ileri sürmektedir.

Türkçe tercümesi (s. 43):

“Yalnızca gayret etmek” (ayakta durmak):

“Az nüfuslu bir memleket halkının yüzlercesi kabiliyetli insanlardır. Fakat onlardan hiçbir şekilde istifade etmezler. Halk ölüme ciddî bir nazarla bakarken ondan uzaklaştırmamalı.”

Bütün metni nazar itibare alırsak, Lao-tzu bu bölümde, “eski zamanlardaki hükümet idaresinin ne kadar basit olduğunu ve böylece halkın nasıl hareket etmesi gerektiğini” ifade etmek istemiştir.

